

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 251

מסכת חולין נ"א-נ"ז

בס"ד, כ"א אדר תשס"ד

- ◆ ההבדל בין נשיכת נחש לנשיכת סלפיים
- ◆ של חיה טורפת
- ◆ חיות נסתרות במקומות עלומים
- ◆ ארס שנוצר משיירי מזון רקוב
- ◆ הזיהום גורם לחולי הממית

השבוע בגליון

- ◆ נס חנוכה וסוגייתנו - המהרש"א מצא את הקשר ביניהם
- ◆ בימי החנוכה לא הדליקו נרות במנורת המקדש

- ◆ אסור לך להזיק את החפץ שלך!
- ◆ לקוח שהשתמש בחפץ לצרכים מוזרים, יפצה את המוכר
- ◆ "שיירים", "אישתייר", "שיור" - מצא את ההבדלים
- ◆ "שיירים", לאו דווקא מיעוט
- ◆ בית הכנסת שניקב, וה'מופת' שאירע ל'חתם סופר' זצ"ל

דבר העורך

ואתא שוחט

המעשיה המשעשעת הזו הונחה על שולחנו לא מכבר. טמון בה מוסר השכל מאלף, ויש בה גם קורטוב, ואולי גם יותר, של "שמחת פורים".

אם הייתי מתבקש לתאר את כדור הארץ בשפת הפנטומימה, דומני שהיתה זו משימה קלה יותר מזו שהוטלה כעת על עטי הצנומה - לתאר את דמותו הרב גונית של ר'... טוב, לא משנה מה שמו, נקרא לו ר' ירחמיאל. את כדור הארץ אני לפחות יודע מהיכן להתחיל לתאר - מן הקוטב הצפוני, תודה שהתעניינתם - ואילו לגבי דמותו של מיידיענו, אני שוקל, מהסס ומתלבט. אני כותב שורה על ילדותו העליזה, מוחק ומדלג לימי זקנותו המסעירים. קורע את הדף, חוזר לימי נעורו, הופך את הגליון ומנסה לשחזר את דמויותיהם של ידידיו, אך איני יודע במי מהם לבחור... כה רבים הם.

את תמונתו, אודה על האמת, מעולם לא ראיתי. אך מידי הזכיר בו, עולה בדמויני דמות רבת עניין והשראה. אדם רחב מתניים, צר גוף, עיניים בורקות, ידיים מיטלטלות, ורגלים ממחרות לרוץ, כל אחת לכיוון אחר. ובכל זאת, ר' ירחמיאל זה, בכח השכנוע הנדיר שניתן בו, הצליח להסות את אוסף איבריו, להשליט בהם סדר ולהובילם כעדר כנוע למחוז חפצו.

הוא עצמו, נשמה בתוך שק עצמות, ועליהם בשר בצמצום ושומן בשפע. מעולם לא ייחס חשיבות ל"מעטפה" כפי שקרא לה. מידי פעם היה רץ ל"פנצנר מעכארי", הרופא המקומי, כדי שיתקן את ה"פנימיות", כך הוא קרא לקיבתו המיוסרת. הלה היה נחרד למראה מצבו של הפנימיות, רועם לו מרקחת חריפה מזו הקודמת שהעניק לו לפני חודשיים, ומשלחו במנוח ראש.

איש לא ניסה לשנות אותו, ולמען האמת, איש גם לא העז. הוא ידע הכל. בכל תחומו. כאשר היו מנסים לעמוד על קנקנו ולשאול אותו מדוע הוא מתווכח כל כך הרבה, היה עונה בפשטות, "לעולם, אבל לעולם, איני מתווכח אס איני צודק. מה אתם רוצים".

כזה היה נשוא סיפורנו, לטוב ולרע.

ביום מן הימים, ר' ירחמיאל החליט להפוך

הלכות ממונות נידונים בהרחבה בסדר נזיקין, אותו סיימנו זה מכבר. ברם, בסוגייתנו טמונה הלכה חשובה ועקרונית בדיני ממונות, שיש לתת עליה את הדעת.

בגמרתנו מבואר, כי הרוכש בהמה לשחיטה (עיי' "נתיבות המשפט" סי' רל"ב ס"ק ג') ושחטה ומצאה "טריפה", ומן הממצאים עולה כי היתה "טריפה" עוד בשעה שנרכשה, רשאי להחזירה למוכר ולקבל את מלא כספו, שכן, מקח טעות יש כאן. החידוש בהלכה זו הוא, שאף על פי שהקונה נטל מן המוכר בעל חיים הראוי לרכיבה, חרישה ועוד "הטריפה" בחיים, והחזיר לו פגר הראוי לאכילת כלבים בלבד, אין מוטל עליו לפצות את המוכר על נזק זה, שהוא גרם לו במו ידיו בשחיטת הבהמה.

לקוח שהשתמש בחפץ לצרכים מוזרים, יפצה את המוכר: הרמב"ם (הל' מכירה פרק ט"ז הל' ו', ז') פוסק את גמרתנו להלכה, והוא מדגיש כי "מכאן אתה למד" לכל מקח שהתגלה בו מום, שהקונה פטור מפיצוי המוכר על הפחתת ערך החפץ בגין השימוש בו, וכגון, הרוכש בדלתפירה, וגזרו לחלקים קטנים לצורך התפירה, ולאחר מכן התגלה בו מום, אינו צריך לפצות את המוכר, שלפני כן היתה בידיו יריעת בד גדולה הראויה לשימושים מסויימים, וכעת יש בידיו גזרים קטנים ששויים פחות בהרבה. ברם, הרמב"ם מסייג את דבריו, כי הקונה פטור, אך ורק "אם עשה דבר שדרכו לעשותו... ואם שנה ועשה מום אחר קודם שידוע לו המום [הראשון] מחזיר המקח לבעליו ומשלם דמי המום שעשה". כלומר, אם קונה הבד החליט להשתמש בו להדלקת מדורת ל"ג בעומר על קברו של רבי שמעון בר יוחאי, ובשעה שהוא טבל את הבד בחומרים דליקים הוא גילה בו מום, הוא רשאי אומנם לבטל את המקח, ולהחזיר את הבד ספוג השמן למוכר, אך עליו לפצותו על ההפרש שבין מחיר יריעת בד פגומה, לבין מחירה של יריעת בד פגומה והספוגה בשמן, שכן, הוא עשה דבר שאין דרכו לעשותו.

כדי להבין היטב את פסקו של הרמב"ם, עלינו להעזר במורי דרכנו, גדולי הדורות. שכן, לכשנתבונן בהלכה זו, תעלה בליבנו שאלה גדולה. תינח לגבי בהמה שנמכרה לשחיטה, הן המוכר והן הקונה יודעים בשעת המכירה, כי שאלת ה"טריפה", השכיחה בלא מעט בהמות, מרחפת מעל העיסקה, ומשכך, ברור, כי לפני שהקונה פוגם את הבהמה, עליו לוודא כי היא אינה "טריפה" וכי העיסקה שרירה וקיימת. ואם הטיל בה מומים לפני שבדקה, אין הוא רשאי להעמיד פני תם ולהחזירה למוכר כשהיא פגומה מכל עבריה בטענה שלאחר מכן גילה שהיא "טריפה".

ברם, כאשר ננסה להבין הלכה זו לגבי הבד הפגום, נתקשה קמעה. שהנה, המוכר והקונה אינם מעלים בדעתם בשעת המכירה שהבד פגום. הקונה נטל עמו את הבד מתוך הבנה וידיעה ברורה כי שלו הוא, והוא נהג בו כפי שאדם נוהג בחפצים שלו. מה, איפוא, הבסיס להוראה זו, שאם הקונה גזר את הבד כדי לתפור ממנו בגד והתגלה בו פגם הוא פטור, ואם הוא השתמש בו להדלקת מדורת ל"ג בעומר עליו לפצות את המוכר על הפחתת ערך הבד.

לעילוי נשמת

מרת לאה גרינפלד ע"ה

ב"ר אברהם ז"ל

נלב"ע יז אדר ב' תשמ"ט

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר משה אלטוסקי ז"ל

ב"ר נחום ז"ל

נלב"ע כ' אדר א' תשל"ז

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י ידידיו הר"ר יעקב דב אלטוסקי ומשפ' שיחיו - סביון

לעילוי נשמת

הר"ר משה שמחה רובנו ז"ל

נלב"ע כ"ג אדר תשמ"ט

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י הוריו וידידיו הר"ר דוד ומרת זהבה רובנו שיחיו - פתח תקוה

לעילוי נשמת

מרת שפרה בן דוד ע"ה בת הרב משה ורבה כהן מלהיוף ז"ל

נלב"ע ליל ש"ק כ"ה אדר א' תשנ"ה ת.נ.צ.ב.ה.

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

ובכן, בעל "נתיבות המשפט" (שם ס"ק ה') מבאר, כי אף על פי שהמוכר והקונה אינם מעלים בדעתם שהבד גנוס, מכל מקום, לשניהם ברור, שאם ולכשימצא בו מום, הקונה רשאי לבטל את המקח, ולהחזיר את החפץ לבעלו. באותה שעה שהקונה הנלהב עמד להצית את הבד על קברו של רבי שמעון, הוא ידע כי אין חזרה ממעשהו. ברגע זה, הוא מזיק את הבד של המוכר, אם יתברר שמקח טעות היה כאן, וממילא עליו לפצותו על נזק זה בבואו להחזיר את הבד הפגום [כדין מזיק שחיבב גם בשוגג, עיי' ב"ק כ"ז ב' ובתוס' שם כ"ז ב']. רק כאשר הוא משתמש בחפץ למטרה שלשמה נרכש, הוא זכאי ורשאי לבוא אל המוכר בידיים נקיות, להערים לפניו את גזירי הבד הזעירים, ולטעון "קניתי בד לתפירה, השתמשתי בו לצרכים שעליהם הצהרתי בפניך בשעת הרכישה, תראה איזה פגם מצאתי". [ענייני שסיים יומי צ"ע]. ועיי' בספר "נר למאור" סי' ס"ד להגאון רבי מרדכי אליהו רבינוביץ, תרמ"ט, שביאר עפ"י השו"ע שם, סעי' כ"ה, שהלוקח הרי הוא כשומר שכן, ולכן חייב גם במה שדומה לגניבה].

דף נה/ב ואי אישתייר ביה כעובי דינר זהב כשרה

"שיירים", "אישתייר", "שיורי" - מצא את ההבדלים

הגאון רבי יוסף שלום אלישיב שליט"א, עסק באחד משיעוריו בביאור המונחים התלמודיים הבאים: "שיירי מנחות", "אישתייר", "שיורי". הדיון התעורר בעקבות הוראתו של הרשב"א באלו מקרים ניתן להכשיר טחול של בהמה שנמצא בו נקב. בגמרתנו מבואר, כי בהמה שנמצא נקב בחלק העבה של הטחול שלה, הרי היא "טריפה". ברם, אם הנקב אינו מפולש, ויתרת הטחול שלא ניקבה עבה כעובי של דינר זהב, הבהמה אינה "טריפה". ה"טור" (יו"ד סי' מ"ג) בהתייחסו להלכה זו מוסיף, כי הרשב"א הורה, שבימינו אין אנו יודעים לשער את עוביו של דינר זהב שרווח במימי חז"ל, ולפיכך, "יראה לי שהוא פחות מחצי עוביו". כלומר, אם יתרת הטחול שאינה מנוקבת, היא מעט פחות ממחצית עוביו של הטחול, הבהמה אינה "טריפה", וכן נפסק ב"שולחן ערוך" (שם סעי' ד'). את הוראתו זו הרשב"א מנמק בשני טעמים (עיי' "בית יוסף" שם), ובמאמרנו זה נתמקד בטעם השני. א. יהא עוביו של דינר זהב גדול ככל שיהא, מן הסתם אינו מגיע למחצית עוביו של החלק העבה של הטחול. ב. לשון גמרתנו הוא: "ואי אישתייר ביה כעובי דינר". משמע, שהחלק שנותר הוא נחשב כשיירים לגבי החלק המנוקב. ברור, איפוא, כי החלק שאינו מנוקב קטן מן החלק המנוקב, שאם לא כן, לא ניתן לכנותו כ"שיירים". "שיירים", לאו דווקא מיעוט: בעל ה"תפארת ישראל" תמה על הנחתו של הרשב"א, כי "שיירים" הם בהכרח החלק היותר קטן. הנה, הוא כותב, בגמרא (סוכה י"א), משנה פרה פרק י"א משנה ט"ו) נאמר, כי "מצוות אזור שלשה גבעולין ושיירי שניים", היינו, אזור בעל שלושה גבעולים שנותרו בו שני גבעולים בלבד, כשר. הרי לנו, כי גם כאשר הרוב נותר על כנו, הוא מוכנה שיירים, וניתן, איפוא, לפרש, כי "שיירים" היינו: החלק שנשאר, בין אם חלק זה הוא מיעוט ובין אם הוא רוב. מעתה, שוב אין להביא ראיה מגמרתנו שנקטם בלשון "אישתייר", כי די בכך שנותר פחות ממחצית עוביו של הטחול שאינו מנוקב.

האומנם?

הגאון רבי יוסף שלום אלישיב שליט"א (הערות במסכת סוכה י"א) מבאר את שיטת הרשב"א, תוך שהוא סומך את דבריו על פירושו של הגאון מוילנא זצ"ל למגילת רות, בה נאמר כי לאחר שנעמי התאלמנה מבעלה אלימלך "ותשאר היא ושני בניה". המדרש (רות פרשה ב') מביא את דברי רבי חנינא, שרות "נעשתה כשיירי מנחות". מה ענין שיירי מנחות לנעמי? מבאר הגר"א, כי רבי חנינא התקשה, הלא רק אלימלך נפטר ומדוע הפסוק מתייחס לשלושת הנותרים בלשון "שיירים" - "ותשאר היא ושני בניה". לפיכך, הסביר רבי חנינא, כי כפי שנזכרנו במנחות שבבית המקדש, שהכהן נטל קומץ מן המנחה שהובאה בפניו והקטירה על המזבח, והמנחה שנותרה בכלי כונתה "שיירי מנחות", משום שחשיבותה פחותה מן הקומץ שהוקטר על המזבח, כך גם נעמי ושני בניה שנותרו, פחותים בחשיבותם מאלימלך שנפטר. הרי לנו, כי פעמים ש"שיירים" הם מונח המשמש לתיאור חלק שאינו חשוב, וכך גם באגודת האיזוב שעיקר דינה בשלושה גבעולים, ניתן להתייחס לשניים שנותרו כ"שיירי איזוב", משום שאינם כעיקר המצווה. ברם, במקומות שבהם אין חלק אחד חשוב יותר מן השני, כגון, בטחול המוזכר בסוגיותנו, אזי, כאשר חכמים השתמשו בלשון "אישתייר", כוונתם לחלק הקטן של הטחול, ומכאן למד הרשב"א שאם פחות ממחצית עוביו של הטחול אינה נקובה, הבהמה אינה "טריפה".

דף נ"א/א מעשה ובא לפני רבי מחט שנמצאת בעובי בית הכסות מצד אחד וטרפה

בית הכסות שניקב, וה'מופת' שאירע ל"חתם סופר" זצ"ל

דרכם של רבים מבעלי החיים, ביניהם הבקר והצאן, לאכול ללא הבחנה מכל הבא לפה. פעם אירע שמצאו חלקי מטריה במעיו של שור, ובמעיו בהמות רבות ניתן למצוא חלקי מתכת שונים. לפיכך, בימינו התקינו ברפתות רבות מגנטים רבי עוצמה, השואבים את גופי המתכת. שיטה נוספת הנהוגה כיום היא, השתלת מגנט בתוך גוף הפרה, השואב את גופי המתכת ומונע מהם לחדור לאברי הבהמה ולהטריפה.

גוף זה המצליח לחדור למעי הבהמה נפרד מן האוכל ונכנס ל"בית הכסות", שהיא קיבה קטנה הסמוכה לסרעפת. כאשר מחט, מסמר, או כל גוף זר אחר ננעץ בדופן בית הכסות ונוקבו, הבהמה "טריפה", כך מבואר בסוגיותנו, המוסיפה, כי גם כאשר נמצא נקב שאינו מפולש, ובצד השני של הדופן יש טיפת דם, הרי זו "טריפה" משום שטיפת הדם היא עדות לכך שהדופן ניקב מצד לצד.

כאשר דופן בית הכסות ניקב, המקום מתנפח, מעלה סירכה ונדבק לטרפס, היא הסרעפת. לפיכך, חובה לוודא שבית הכסות אינו דבוק לסרעפת ("זבח שמואל" בסוף דיני בדיקות), על ידי הכנסת היד בין בית הכסות לסרעפת. והיה אם נמצאה סירכה וכנגדה נעוצה מחט בדופן בית הכסות, הבהמה "טריפה", אף על פי שהנקב אינו מפולש (רמ"א יו"ד סי' מ"א סעי' ח'), כפי שנזכרנו בסוגיותנו לגבי טיפת דם המצוייה שנמצאה כנגד נקב שאינו מפולש. [1]

לשוחט.

"ללמוד הלכות שחיטה? אני?" הזעיק ר' ירחמיאל את פניו, "אני יודע הכל".

הכל.

אומר ועושה.

השכם בבוקר, לאחר תפילת וותיקין, התייצב ר' ירחמיאל לפני רב העיר וביקש הימנו "כתב קבלה" המאשר את מומחיותו בענייני שחיטה. עבור ר' ירחמיאל היה זה שלב רשמי בלבד. הוא כבר הרגיש כשוחט ברמ"ח איבריו ובש"סיה גידיו. אבוי היה לבהמה שנקלעה במחיצתו באותו רגע.

הוא עמד בלשכתו של הרב, קצר רוח ותאב שחיטה. לא נראה היה שהרב ממחר למקום כל שהוא.

- "ישב נא כבודו אצל השולחן, ונפתח קמעה בדברים, מאין הוא בא מר, ולאן הוא הולך". היה על הרב לבחון באופן מקיף על כל הלכות שחיטה, פרטיהן ודקדוקיהן. הוא הבחין בהלך רוחו הבלתי שגרתי של העומד לפניו, והוא גייס את כל סבלנותו כדי להרגיע את האורח הבלתי קרוא.

ר' ירחמיאל גילה קוצר רוח מופנן, והביט בשעונו מידי פעם. הוא חשב להתחיל לשוחט מן היום הראשון. חבל על כל יום. במוחו ניקרה ללא הרף מחשבה מייסרת, כיצד זה שעד היום הוא לא חשב להתפרנס כ"שוחט". כל כך קל. במורת רוח הוא התיישב על קצה המושב, כממתין להסתלק בכל רגע.

- כוס חמין, ר' יהודי?

- כבודו, אני ממחר מאד. צריך פרנסה. אני רוצה להתחיל לעבוד עוד שעה. במחילה, אין לי זמן לחמם את מעי.

הרב החל לחשוש שמא לפניו אחד מל"ו צדיקים.

- יסלח לי מר על השאלה הפשוטה, אבל איני רוצה לשנות ממנהגי. זו השאלה הראשונה שבה אני פותח עם המבקשים לקבל ממני 'כתב קבלה'.

- ישאל כבודו, ישאל.

- "אוגרת? מהי?"

- סליחה?

- אוגרת מהי, א-ו-ג-ר-ת? כלומר, מה פירוש המילה אוגרת.

- כן. פשוט מאד. אוגרת היא עלמה שחלפו עליה ימי נעוריה.

הרב הקפיד תמיד לפתוח בשאלה זו, מפני שכל מי שלמד הלכות שחיטה, אפילו ברפרוף, או כל מי שלמד דף יומי, ידע את התשובה. אוגרת הוא שיעור הפגימה של סכין שחיטה. פגימה שהיא רחבה דייה כדי לאגור בתוכה דבר מה, אפילו כחוט השערה, הרי היא פגימה הפוסלת את הסכין. הוא היה המום. ללא ספק, חלה כאן טעות מצמררת. הנבחן בוודאי התבלבל, ועלי להסב את תשומת לבו לכך. ר' ירחמיאל ישב אותה שעה בפנים מרוצות. ידעתי שאצליח, הררה לעצמו.

- אמור לי נא. אם 'אוגרת' היא עלמה שחלפו ימי נעוריה, מהי, איפוא, 'בוגרת'?

- כבוד הרב, שאלות קלות מידי. בוגרת היא תרנגולת היושבת על ביציה.

כוס התה של הרב צנחה מידו ארצה.

ר' ירחמיאל לא הניד עפעף. הוא ציין לעצמו, כי ידו של הרב רועדת ועקב כך הוא אינו רשאי לשוחט.

- בוגרת היא תרנגולת היושבת על ביציה ???

- אהה. אודה לכבודו אם יעבור לשאלה הבאה.

- ומה פירוש המילה דוגרת?

- תאנה יבשה, הפטיר וגיוחך על פניו. מבחן של כיתה א'.

משקפיו של הרב נשמטו אל קצה חוטמו, והוא מצמצץ בעיניו בעודו מתבונן בר' ירחמיאל מכל זווית אפשרית. חליפות עצם את עיניו ופתחן באחת, כדי להיות בטוח שאינו שרוי בעיצומו של חלום.

הרב הרים את קולו בנסיון לעורר את חושיו של היושב מולו ולהעמידו על מקומו.

- אם דוגרת זו תאנה יבשה. מה זה גרוגרת ???

מה זה, מה זה גרוגרת ??? הוא כמעט שאג.

- אדם שזהותו נתונה בספק.

הרב יצא מדעתו. הוא החליט להמשיך בשאלות ולראות לאן יתגלגלו העניינים. הוא התרווח על כסאו, נעץ את עיניו בר' ירחמיאל, שעדיין האצץ בשעונו.

- מה זה אנדרוניסוס?

- אחד מקיסריה של רומי בזמן חורבן הבית. ר' ירחמיאל תמה, מה לידעת הסטוריה ולהלכות שחיטה, אך הוא החליט להבליג.

- מיהו אנדרוניסוס?

- הים הגדול, ענה ר' ירחמיאל מיד.

הרב לא התאפק. הוא התייצב על שני רגליו, והחל מהלך סחור סחור סביב ר' ירחמיאל. **ר' ירחמיאל יקירי. אולי תאמר לי מה זה אוקיינוס?**

גבותיו של ר' ירחמיאל התכווצו. הוא גילה בתשובותיו ידע נרחב בהלכות שחיטה, בבבליקה, בהסדרה ובטבע. אוקיינוס, אוקיינוס... הוא גירד את פדחתו ונשען לאחור. הוא שמע פעם, כי כאשר מזיחים את הראש אחורה, תאי הזיכרון מתפקדים במלואם. אצבעותיו תופפו בעצבנות על ברכיו. אוקיינוס, אוקיינוס, אוקיינוס... כבוד הרב, אני לא יודע מה זה אוקיינוס.

- המבחן הסתיים, ידידי.
ר' ירחמיאל הרפה את שריריו באחת. חסד ה' מתוך שלל השאלות הוא נכשל באחת בלבד. כעת עליו להמתין עד שהרב יחמם את הדיו שעל שולחנו, יטבול בה את הקסת, ויסלט מילים נשגבות עליו גליון, המעידים כי ר' ירחמיאל הוא... **הרב עמד לידו.**

- כעת אפשר להציע כוס חמין?
כבוד הרב, אני ממחר מאד. יתן לי כבודו את יתב הקבלה וארוץ לדרכי.

הרב נותר על עומדו.
- מה קרה כבוד הרב, הכל בסדר?

- אצלי כן.
ר' ירחמיאל החל להבין כי דבר מה אינו כשורה, ולשונו החלה נוטפת מעדנות. כבודו, למען האמת, עד שיכינו עבור כבודו את הקלף ואת הדיו עם הקסת, אשמח ללגום עמו כוס חמין.

- אוה, ביצון רב אכבדך בכוס חמין. כתב קבלה לא אוכל להעניק לך.
ר' ירחמיאל לא ידע את נפשו.
- הרב, עניתי על כל השאלות, רק לא ידעתי מה זה אוקיינוס, האם בגלל זה איני ראוי לכתב סמיכה?
הרב הגיש לו כוס חמין, ממחטה לניגוב דמעותיו וסכום חמין לצדקה.

★ ★ ★

הגאון מוילנא זצ"ל כותב, כי לעתיד לבוא יהא על כל ללכת דין וחשבון על כל מעשיו. הוי אומר: מה עשה, וכיצד הגיע לאותו מצב שבגינו נזקק לעשות את מעשיו.
ר' ירחמיאל תמה מדוע יצא עליו הקצף לאחר שלא ידע מהו אוקיינוס. לאמיתו של דבר התביעה עליו היא, אמור נא, כיצד הגעת לאן שהגעת...

.....
המנויין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שיתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה.
כתובת: ת.ד. 471 בני ברק. טל: 03-570-67-93
mendelson@meorot.co.il

.....
ברכת התורה העורך

פנינים

בסכסוך שבין החתול והגדי!
בעיית סלונים התגורר אדם אלים ועו פנים שלבה את אש המחלוקת. רבה של העיר, רבי אייזל חריף, נזף בו על מעשיו, והלה העמיד פני תם וטען כי כל מעשיו לשם שמים.
הגיב רבי אייזל, ודאי אתה מכיר את הפיוט יחד גדיא. החתול טרף את הגדי, ועשה שלא כהוגן. לאחר מכן הכלב נקם את נקמת הגדי וטרף את החתול. נמצא, שהוא נהג כהוגן, והמקל שהכהו לא נהג כלאות, ויפה, איפוא, שרפתו האש. השתלשלות העניינים תוביל למסקנה שלא תיחכן, שכן, המקל הסורר נשרף על ידי האש, בצדק וביזיוע, והמים שכיבו את האש לא נהגו כהוגן, וטוב עשה השור ששתה את המים. נמצא, שלא היה על השוחט לשחוט את השור, ומלאך המוות פעל היטב כשהרגו. מדוע, אם כן, הקב"ה הרג את מלאך המוות שנהג כהוגן?

אה? צדיק.
אתה יודע מדוע? מפני שהכלב שהתערב בסכסוך הפרטי שבין החתול והגדי, הוא זה שנהג שלא כהוגן. מעתה, הקערה מתהפכת על פיה, המקל נהג כהוגן, והאש לא. המים פעלו בצדק, והשור עשה שלא כדיו. השוחט היה ישר דרך על ששחט את השור, ועל מלאך המוות היה להמנע מהריגתו. לכן, הקב"ה הרג את מלאך המוות! **בפעם** הבאה, סיים ר' אייזל חריף, כשהחתול והגדי רבים, אל תתערב... ("מגוננו העתיק, פסח").

דף נ/א ואלו כשרות בבהמה

ברם, נחלקו הפוסקים בדעת הרמ"א, כיצד יש לנהוג במקרה שנמצאה מחט בחלל בית הכסות. יש אומרים, שהבהמה אינה "טריפה" (שו"ת "צמח צדק הקדמו"ן" סי' מ"ט, שו"ת "נודע ביהודה" יו"ד סי' ט"ו, ועיי' "דרכי תשובה" סי' מ"א ס"ק ע"א). את פסיקתם הם סומכים על שתי סברות שכתבו הראשונים (עיי' הגהות אשרי פ"ג). **א.** עור בית הכסות עבה מאד, ואין לחשוש שניקב אם לא נוכחנו בכך (עיי' רש"י ומאירי לעיל מ"טא). **ב.** בבית הכסות מצויים תדיר אוכלים ומשקים, ויש להניח, כי אם המחט היתה נעוצה בדופן בית הכסות, היא לא היתה נחלצת ממקומה, מחמת הלחץ המופעל עליה תדיר.

יש פוסקים החולקים עליהם וסוברים, כי גם כאשר נמצאה מחט בחלל בית הכסות בלבד, יש להטריף את הבהמה (שו"ת "פנים מאירות" ח"ב סי' קכ"ט, שו"ת "חוט השני" סי' ס"ט, ועיי' שו"ת "חתם סופר" יו"ד סי' ל"ג, סי' מ"ה, שנוטה ג"כ לאסור, ועיי' "דרכי תשובה" שם). לדעתם, יפה כוחן של סברות הראשונים הנזכרות, כל עוד לא התעורר חשדנו שדופן בית הכסות ניקב. ברם, כאשר בית הכסות הפריש סירכה, שומה עלינו להניח שתופעה זו היא תוצאה של נקב. ומשנמצאה מחט בבית הכסות, יש להטריף את הבהמה לאחר הצלבת הנתונים - סירכה ומחט. "החתם סופר" זצ"ל (שו"ת יו"ד סי' ל"ג) מעיד: "שראינו מימי רמ"א ואילך שבדקנו לאלפים ורובבות בהמות, וכל שהיה לה סירכה נמצא מחט גם כן מונח... בתוך החלל" (עיי' ב"פנים מאירות" שם, שהחמיר אפילו לא מצא מחט וכדומה).

"שלום לך תלמידי הותיק מלא עתיק הרב האברך המופלא מו"ה עקיבא נ"י אשר", פותח "החתם סופר" זצ"ל את מכתבו לתלמידו (שם סי' ל"ג), בו הוא מספר בהתרגשות על סייעתא דשמיא שזכה לה בהנהגת קהילתו. "החתם סופר" נהג להחמיר, שאם נמצאו סרכות מבית הכסות לטרפש, יש להטריף את הבהמה אם נמצאה מחט בחלל בית הכסות שלה. בערב פסח אחד, באו לפניו השוחטים ופניהם נפולות - נשחטו עשרים וארבעה שוורים, וכולם נטרפו עקב הנמצאות מחט בבית הכסות שלהם. החג קרב, ולא יהא בשר ליהודים. לאחר בדיקת הנתונים, הורה "החתם סופר" לבדוקים, כי הפעם הזאת יקלו, וכאשר הם מוצאים סירכה, ירוקנו את תוכנו של בית הכסות לפני בדיקתו, ולאחר מכן יבדקו אם מחט אינה נעוצה בדופן. הוא לא פטרם מלפניו טרם שהחרימם בל היינו לנהוג כך במקרים אחרים, וכי רק בערב חג פסח זה, הוא מתיר להם לנהוג כן מחמת הדחק [עיי' את הסיבות להקל]. מספר "החתם סופר" בחדווה: "ומן אז יצאו מלפני, שחטו ששעה עשר בהמות זה אחר זה ולא היה שום סירכה ושום פקפוק ונדנדו כלל, ואמרת ברוך ה' אשר הרחיב לנו ולא הוצרכנו לכנוס לקולא הזאת אשר לבי מאוד נוקף עליו"... בעל "פתחי תשובה" (יו"ד סי' י"ג, יו"ד) מביא מעשה זה לאחר שהוא מסכם את הנידון שעסקנו בו, ומסיים: "העתקתי כל זה, להראות גודל כח הצדיקים".

ראוי לציין, כי יש מההכשרים המהודרים כיום, שבשר ה"גלאט" שבהשגחתם, הוא מבהמה שאין כל סירכה בין בית הכסות לטרפש שלה.

[1] יש המקילים ואומרים, כי גם אם נמצאה מחט נעוצה בדופן בית הכסות וכנדה, בדופן החיצוני יש סירכה, הבהמה כשרה. דיוקא אם נמצאה טיפת דם כנגד הנקב, יש חשש שהמחט יצרה חור מפולש, אך הסירכה עשויה להגרם גם על ידי נקב חלקי ("כרתי ופלת"י" סוף סי' מ"א, והשאיר בצ"ע. שו"ת "תולדות יצחק" סי' ג'. ועיי' "דעת תורה" ס"ק ל"ד ו"דרכי תשובה" ס"ק ע"א). בשו"ת "מלמד להועיל (יו"ד סי' ח'), וראה משי"כ נד מנהג זה) מעיד, כי כן נהגו בפולין, שתחבו אנץ קש למקום שבו המחט היתה תחובה [שמא הנקב עקום], ואם הקש לא עבר לצד השני הכשירו את הבהמה. ועיי' "ערוך השולחן" שם סעי' ל"ו].

דף נה/א מסאה עד סאתים בחצי לוג

נס חנוכה וסוגייתנו - המהרש"א מצא את הקשר ביניהם

כאשר המהרש"א למד את סוגייתנו עם תלמידיו, היה זה בימי החנוכה, והוא העניק להם אתנחתא בדמות פלפול מרתק ביותר, ולא נותר לנו אלא להתחקות אחר דבריו, ועל התוספות המעניינות שנלוו אליו במהלך השנים.

לומדי הדף היומי שמשתדלים לעיין גם במהרש"א, ייחשפו בוודאי לאחד ממאמריו היותר מרתקים, ב"חידושי אגדות" שבהן העלה חידושי אגדה מן הגמרא. המהרש"א למד את סוגייתנו, בה נאמר, כי כל חרס המכילים סאה וסאתיים שנטמאו, יש להם תקנה אם חלקם העליון נשבר ואינם יכולים להכיל חצי לוג, והוא מוצא בה תשובה לשאלתו המפורסמת של ה"בית יוסף", מדוע נקבעו שמונה ימי חנוכה, הרי היה די שמן עבור היום הראשון, היה, איפוא, על חכמים לקבוע שבעת ימי חנוכה בלבד, כנגד הימים שבהם נעשה נס. תירוצים רבים נאמרו על שאלה זו. המהרש"א עונה את אחד התירוצים המפולפלים והמרתקים ביותר.

את דבריו הוא בונה נדבך על גבי נדבך. כותב המהרש"א: "בהלכה זו עמדנו בימי חנוכה, ואמרנו להעלות על ספר מהיכן שלמדו לומר כן". כלומר, מהיכן חכמים ידעו, שאם כלי חרס נשבר והפך לכלי בעל קיבולת של פחות מחצי לוג, אינו מקבל טומאה. תשובתו המפולפלת מפתיעה ביותר: חכמים למדו זאת מנס הדלקת נרות החנוכה!

בימי החנוכה לא הדליקו נרות במנורת המקדש: כידוע, היוונים טימאו את כל כלי המקדש, בכללם את המנורה. לא ניתן היה, איפוא, ליצוק לתוכה את השמן הטהור שהתגלה. מה עשו? אומר המהרש"א, נטלו כלי חרס גדולים, שהיו טמאים אף הם, שברום והפחיתו את תכולתם לפחות מחצי לוג (עיי' כלים פ"ב משנה ד'), ומשיצאו הכלים מטומאתם, יצקו לתוכם את השמן והדליקו נרות במנורת חרס!

והנה, בלילות טבת הארוכים ביותר בשנה, יש צורך בכמות של חצי לוג שמן לכל נר, כדי שנרות המנורה ידלקו כל הלילה (רש"י שמות כ"בא וביומא ט"א). כלי החרס, הלא הכילו מעט פחות מחצי לוג שמן, ובכל זאת הם דלקו כל הלילה... זהו, איפוא, הנס שאירע גם בלילה הראשון, וכאן הוא המקור של חכמים לכך שכלי חרס גדולים שנשברו ואינם מכילים חצי לוג, יצאו מטומאתם...

פלפולו של המהרש"א זכה להתייחסות ערה מצד הפוסקים, אשר הכבירו עליו בתמיהות ובקושיות, עד שבעל ה"תבואות שור" (שבת, פרק במה מדליקין) הסיק, כי המהרש"א אמר פלפול זה "לפלפולא בעלמא". הנה, הוא תמה, הרי אין עושים מנורה מחרס (סוכה נ"ב), מלבד שיש בכך ביזוי, להשתמש במקדש בכלים פחותים בערכם. ובכלל, מדוע לא נטלו כלי אבן, שאינם מקבלים טומאה לעולם, והדליקו בהם את המנורה. מה טעם ראו

החשמונאים להשתמש בכלי חרס שבורים? [1]

נסיים בדבריו של בעל ה"תולדות יעקב יוסף" (בראשית, מקץ). הוא תמה, אכן בלילות טבת הארוכים יש צורך בחצי לוג. אך היום הראשון של חנוכה, כ"ה כסלו עדיין אינו מלילות טבת ודי היה בפחות מחצי לוג? בתשובה לשאלה זו הוא מספר, כי הוא ערך חישוב מדקדק וגילה, כי הלילה שקודם תקופת טבת, הוא הלילה הארוך ביותר בשנה, ובאותה שנה שבה אירע נס החנוכה, היה זה ליל כ"ה כסלו! נמצאו דברי המהרש"א הולמים הפלא ופלא.

[1] ה"חתם סופר" זצ"ל (חידושים, שבת כאב) מיישב באופן נפלא קושיות אלו. החשמונאים, הוא אומר, נטלו כלי מתכות גדולים, טמאים כמובן, חוררו בהם חור כמוציא משקה, וביטלו מותרת כלי, ועל ידי כך הם יצאו מטומאתם, ולאחר מכן הם סתמו חור זה בחרס. מעתה, כלים אלו נחשבו ככלי חרס לענין טומאה, משום שלא החרס הם אינם יכולים להכיל בתוכם משקה (עיי' שבת ט"א), ומאידך, לא היתה בכך זילות, שהרי כלי מתכות הם וראוי להשתמש בהם בבית המקדש...

דף מב/א, נב/ב – נד/א דרוסת הזאב

ההבדל בין נשיכת נחש לנעיצת טלפיים של חיה טורפת

בין שמונה הטריפות שנמסרו הלכה למשה מסיני נמנית ה"דרוסה". רש"י (מב/א ד"ה "דרוסה") מפרש, כי "דרוסה" היא בעל חיים שחיית טרף נעצה בו את ציפורניה ועל ידי כך היא הטילה בו ארס שמחמתו ימות. המפליא הוא, כי בעודנו משתוממים איזה ארס יש לחיה טורפת בציפורניה, ניווכח, כי בעל חיים שהוכש על ידי נחש, אינו "טריפה", כדברי אב"י (ג/א) "אין דרוסה אלא ביד... לאפוקי שן דלא". כלומר, בעל חיים שנשך על ידי חיות טרף אינו "טריפה" ורש"י ("אבל שן לא") מפרש, "דאין ארס החיה בשיניה!" עליו, איפוא, להבין, איזה ארס יש לחיה בציפורניה, וכיצד יתכן שארס הנחש הקטלני אינו גורם ל"טריפה" (עיי' שו"ת "חתם סופר" י"ד סי' נ"ה, "ערוך השולחן" סי' נ"ז סעי' ג').

חיות נסתרות במקומות עלומים: ובכן, מהותה של ה"דרוסה" העסיקה רבות את חכמי הדורות. בעל ה"זבחי כהן" (חי לפני כמאה וחמישים שנה) מספר, כי הוא בדק בספרי רפואה שונים, והוא לא איתר ארס ציפורנים שעלול להזיק. הוא מביא בשם חכם אחד, כי במקומות מסויימים בעולם, יש חיות מסויימות שמצוי ארס בציפורניהן ולפיכך חכמים אסרו את כל הדרוסות. הריב"ש (שו"ת סי' תמ"ז) מונה הלכה זו כאחת ההלכות שמחמתן חכמי אומות העולם "מלעיגים בנו", אך הוא מתרה בחריפות בנשוא תשובתו: "כי לא מפי הטבע והרפואה אנו חייך, ואנחנו על חכמינו ז"ל נסמוך. אפילו יאמרו לנו על ימין שהוא שמאל. שהם קבלו האמת, ופירושי המצוה איש מפי איש, עד משה רבינו, ע"ה. לא נאמין אל חכמי היונים והישמעאלים, שלא דברו רק מסברתם". הגאון רבי אליהו אליעזר דסלר זצ"ל ("מכתב מאליהו" ח"ד מכתב ל"א הערה 4) הסביר לתלמידיו, כי דינים רבים נמסרו לחז"ל בקבלה, והם נימקו בטעמים שונים שהיו ידועים בזמנם, תוך כדי שהעלימו מאיתנו הסברים נוספים.

הארס נוצר משיירי מזון רקוב: הסבר מעניין ומאלף ביותר לגבי ארס הציפורניים, כותב בספר "שיחת חולין" (עמ' שמ"ה). המחבר מספר, כי וטרינר מומחה העיד בפניו, כי פצע שנוצר על ידי חית טרף, גורם לזיהום חריף שעלול להביא למוות. הסיבה לכך היא, שציפורניהן של רבות מחיות הטרף מכוסות בתוך אצבעות הרגלים ובתוך כיס זה מצטברים שיירי מזון מטרפן הקודם, שהולכים ומרקיבים. כאשר החיה שולפת את ציפורניה ונועצת אותן בטרפה, היא מחדירה בו, בלא משים, את שיירי המזון הרקובים שדבוקים בציפורן ויתכן שזהו הארס שהביא את ה"דרוסה" לקבוצת ה"טריפות" [נעיי"ש ב"מכתב מאליהו"].

הזיהום גורם לחולי הממית: עתה, ניתן גם להבין, מדוע דרוסת נחש מותרת. קיים הבדל מהותי בין בעל חיים שנדרס על ידי חיות טרף לבין בעל חיים שהוכש על ידי נחש. בעל חיים שנדרס על ידי חיות טרף והזדהם, אבריו לוקים, בריאותו מתערערת, תפקודם של אבריו השונים הולך ומתערער, עד שהוא נופח את נשמתו. הוי אומר, על ידי הזיהום הוא נהיה חולה ובעקבות מחלתו הוא מתפגר. שונה הוא תהליך המיתה אצל בעל חיים שהוכש על ידי נחש. ארס הנחש עובר דרך הוורידים ואינו פוגע באברים. יש להתייחס לכך כאל סיבת מוות חיצונית, כאל חץ שנורה ופגע בו ולא כאל בעל חיים חולה שקיפח את חייו בעטייה של מחלה. "טריפה", אמרו חכמים, הוא בעל חיים חולה שסיבת מותו נעוצה בו, בגופו ("שיחת חולין" שם). [תודתנו לדר"ר הר"ר משה שרם הי"ו מבי"ב על סיועו להכנת מאמר זה].

מאורות הדף היומי

בית מדרש למגיד
שיעור דף היומי סוכוטשוב

שיעורי הדגמה למסכת חולין

הננו שמחים להודיע כי

יתקיימו שיעורי הדגמה נוספים
להמחשת הנושאים הנלמדים במסכת
(כדוגמת הכנסים שנערכו
בבני ברק, קרית ספר, חיפה וירושלים)
★ שחיתת כבש ובדיקת קנה וושט ★
השיעור יועבר ע"י
הרב **אמיתי בן-דוד** שליט"א
מה"ס "שיחת חולין"
הכנסים יתקיימו:

אור יהודה

במוצש"ק-כ"ז אדר
בבית "חסדי שמחה"
רח' סוכנות היהודית 2
בשעה 8:00 בערב

נתניה

ביום רביעי-כ"ד אדר
ישיבת "תפארת למשה"
רח' בן אליעזר 40
בשעה 8:00 בערב
דמי כניסה לכיסוי ההוצאות 10 ש"ח
למגידי שיעור הכניסה חינם

מאורות הדף היומי

בית מדרש למגיד
שיעור דף היומי סוכוטשוב

לקראת חג הפסח הבעל"ט
זכינו להוציא לאור חוברת מהודרת
"ליקוטי מאורות"
פסח - שבועות

לקט נבחר של נושאים תורניים אקטואליים
רעיונות ופנינים בעיני החגים
מתוך סדרת הספרים והעלויות
"מאורות הדף היומי"
לפרטים והזמנות
טל' 03-6164725

בשורה טובה ללומדי הדף היומי

יצא לאור הספר החשוב
"שיח יצחק וילקוט אליעזר"
בירורים והבנות בלשון צח וקל על עיני שחיתה,
טריפות וניקור
מהרה"ג רבי **יצחק אליעזר יאקאב** שליט"א
ניתן להשיג בחניות הספרים המבחרות
בארץ ובחו"ל
להזמנות טל: 054-253587 02-5377101

לעילוי נשמת

הר"ר **חיים יעקב שפירא** ז"ל
ב"ר שלמה יצחק ז"ל נלב"ע כ"א אדר תשנ"ד
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י משפחת
מיבסקי, שפירא וגולדנברג

לעילוי נשמת

הר"ר **אנגלו מרדכי** ז"ל
ב"ר כלמנטה ז"ל נלב"ע כ"ז אדר תשמ"ו
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י משפחתו ירושלים - רומא

טנא מלא ברכות

זכינו בסיעתא דשמיא שבימים אלו חלקו ע"י "מאורות הדף היומי" ללא תשלום
כ-500 גמרות מסכת חולין חלק ב' מהדורת שוטנשטיין-ארטסקרול
למאות מגידי שיעור ברחבי הארץ,
באים אנו בזאת בשמם של מגידי השיעורים והלומדים להודות ולברך את
התורמים הנכבדים על שאפשרו לנו את הצלחת פרויקט זה
"ישלם ה' פעלם ותהי משכורתם שלמה"